

نقش روحانیت در جامعه اسلامی

نسیمه بامری^۱

۱. طلبه سطح دو حوزه علمیه حضرت رقیه سلام الله علیها شهرستان دلگان.

چکیده

چگونگی رفتار و فعالیت سیاسی طلاب در عرصه تبلیغ، از اموری است که تبیین آن، صحت و کارآمدی رفتار آنان را می تواند تضمین کند بر تاثیرگذاری آن نسبت به مخاطبان شان بیافزاید. طلاب ضمن اینکه باید آگاهی خویش نسبت مباحث عرصه سیاست را افزایش دهند، سزاوار است نسبت به ضابطه مندی رفتار خویش اهتمام ورزند و این رفتار را در گرو اموری شرعی، عقلی، اخلاقی و عرفی قرار دهند؛ چنان که این ضوابط در دو عرصه مبتنی بر سنجه های کلانی (به مثابه راهبرد) همچون اخلاق مداری، هدایت گری، جامع نگری و اخلاق محوری می تواند انجام شود و در ذیل این سنجه های کلان، رفتارشان را ذیل راهکارهایی مبتنی بر بصیرت ورزی، موقعیت سنجی، خستگی ناپذیری و امیدبخشی به انجام رسانند. تحقیق حاضر ضمن پرسش از ضابطه مندی و سنجه های فعالیت سیاسی طلاب در عرصه تبلیغ، تحلیل و بررسی منابع عقلی، دینی و معرفتی، ضابطه مندی و سنجه های حاکم بر عرصه فعالیت سیاسی برای مبلغان دینی را مد نظر قرار می دهد و بر اساس روش توصیف و تحلیل، بر این مدعا تاکید می کند که تقید رفتارهای تبلیغی به سنجه های شرعی، عقلی و عرفی در قالب سنجه هایی راهبردی و راهکارهایی متناسب با آن راهبردها، ضمن اینکه بر تاثیرگذاری و کارایی فعالیت سیاسی طلاب می افزاید، می تواند اقبال مردم به روحانیت را افزایش دهد و نفوذ کلام و منطق آنان در حوزه تبلیغ را افزایش بخشد.

کلمات کلیدی: انقلاب - پیوند روحانیت با مردم - حوزه علمیه - پیوند مذهب و سیاست - روحانیت - روحانیون و مجتهد - ملت ایران

مقدمه

به طور کلی در اسلام روحانیان در جریان مبارزات انقلاب اسلامی نقش بی بدیلی ایفا نمودند همین تلاش معاندان و دشمنان در کتمان نقش روحانیت در انقلاب موجب شد و رهبر معظم انقلاب در سالهای نخست انقلاب همواره نبست به این موضوع ابراز نگرانی کرده و فرمودند نقش روحانیون در این انقلاب نقش غیر قابل انکاری است این مقاله را به صورت کتابخانه ای و مراجعه به کتاب خانه ی قائمه مجازی گردآوری کردم با توجه به تحقیقات انجام شده تاکنون تحقیقی در این عنوان در حوزه علمیه حضرت رقیه (س) نوشته شده از جمله کتبی که در این موضوع پرداختی عبارتند از:

۱. نقش روحانیت در انقلاب اسلامی نوشته لطیف پور هنری

۲. پیوند روحانیت با مردم نوشته امام خمینی

۳. وظایف روحانیت نوشته محمد باقر مجلسی به پیشینه ی آن از آنجایی که در جامعه امروزی نیاز به روحانیت انقلاب اسلامی به شدت نیازمند به این مسئله هستند تا هدایت و رهبری شوند ضرورتی ایجاد شد تا به تحقیق در این مسئله بپردازیم.

هدف از نوشتن این تحقیق آشنا کردن افراد دین اسلام و شناخت راه پیامبران در بین مردم و اهمیت آن است تا با شناخت مسائل دین آشنا شوند و راه درست را انتخاب کنند و سعادتمند شوند

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- روحانیت

۱. جنبه معنوی و روحانی داشتن، روحانی بودن.
 ۲. تقدس، پاکی.
 ۳. (اسم) [مجاز] مجموعه روحانیان و عالمان دینی: روحانیت شیعه.
 ۴. (صفت نسبی) [قدیمی مجاز] معنون، روحانی
- واژه «روحانیت»، به معنای رایج امروزی که به یک گروه اجتماعی معین اطلاق می‌شود، جدید است و در زبان فارسی سابقه طولانی ندارد.
- از گذشته دور در زبان فارسی واژه «روحانیت»، به معنایی که از «معنویت» می‌فهمیم، کاربرد داشت. برای مثال، در سده هفتم هجری، نجم‌الدین رازی در مرصاد العباد از کسانی سخن گفت که «تخم روحانیت را پرورش داده‌اند و به کمال مرتبه خود رسانیده‌اند».
- تعریف روحانی:** در لغت منسوب به روح است و روح و روان مربوط می‌شود. پارسا و اهل صفا، فقیه، دانشمند و پیشوای مذهبی؛ و منظور از روحانی علما و فقها و پیشوایان دینی است آن دسته از علمای روحانی که مردم در تکالیف شرعی از آنان پیروی می‌کنند را «مراجع تقلید» می‌نامند.
- مجتهد:** نیز در لغت کسی است که در به کار انداختن قوای ذهنش، کمال جد و جهد را دارد و در اصطلاح: به عالمی اطلاق می‌شود که احکام فقهی را از منابع اصلی استنباط و استخراج می‌کند.

۲- نقش روحانیت در انقلاب اسلامی ایران

روحانیان در جریان مبارزات انقلاب اسلامی نقش بی بدیلی را ایفا نمودند همین تلاش معاندان و دشمنان در کتمان نقش روحانیت در انقلاب موجب شد که رهبر معظم انقلاب در سالهای نخست انقلاب همواره نسبت به این موضوع ابراز نگرانی کرده و فرمودند: نقش روحانیون در این انقلاب نقش غیر قابل انکاری است هیچ کس هم تاکنون این نقش را انکار نکرده است البته برای انکار کردن دیر نشده است. دستهای تعریف در جا به جای تاریخ ما از اول تا حال دخالت و اعمال نظر و اعمال نفوذ کرده اند و این قضیه هم هیچ بعید نیست که روزی یک عدد آدمهایی پیدا بشوند بنویسند و بگویند که جامعه علمی اسلامی و روحانیت اسلام در این انقلاب نقش و تاثیری نداشته اند.

تفاوت هایی که ایران به لحاظ فرهنگی با دیگر کشورهای جهان دارد موجب تفاوت عوامل نقش آفرین در تحقق انقلاب اسلامی ایران در ارتباط با سایر انقلاب ها شده است که از آن جمله میتوان به تفاوت های موجود در ارتباط با نقش روحانیات اشاره نمود روحانیت شیعه قبل از انقلاب اسلامی در عرصه های مختلف به نقش آفرینی و ایفای رسالت خود هست گماشت. هر چند که با موانع و مخالفت هایی هم مواجه بوده اما این حضرت امام خمینی (ره) بود که توانست با نظریه پردازی حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه به اثبات نامشروع بودن حکومت سلطنتی و لزوم قیام ملت برای اقامه حکومت اسلامی بپردازد. ایشان با همکاری یاران و همراهان خود و همچنین حضور فراگیر مردم توانستند قیامی را که از خرداد ۱۳۴۲ آغاز شده بود در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ بر پیروزی برسانند. که ثمره آن جمهوری اسلامی بود.^۱

۳- پیوند روحانیت با مردم

روحانیت در تاریخ ایران همواره نقش حاملان فرهنگ را داشته و از نظر جایگاه نیز، در مقام برجسته ای قرار داشته اند. در تاریخ ایران پس از اسلام و گرایش ایرانیان به مذهب تشیع، گویی میان روحانیت شیعه و مردم، پیوندی ناگسستنی وجود داشته است؛ به گونه ای که نظریه رایج در جامعه ما، درباره روحانیت چنین است که، «روحانیت، به عنوان سازمان رهبری کننده مردم و گروهی از افراد هستند که پیشرفت یا انحطاط جامعه را با روحانیت در ارتباط می دانند. تاریخ معاصر ایران مشحون از حضور روحانیان و مجتهدان بزرگی است که همت خود را صرف «بیداری و آگاه سازی مردم» کرده اند. در گذشته تاریخ ایران؛ هنگامی که علم و دانش گسترش نیافته بود و بی سوادی بیداد می کرد، امکانات تعلیم و تربیت محدود، و در اختیار طبقات خاص چون اشراف و درباریان بود؛ نهاد روحانیت در حوزه ها و مدارس علمیه پذیرای مشتاق طالبان علم و معرفت بود.

در گذشته «مکتب خانه ها» نقش مهمی در آموزش علم و دانش به مردم و آشنایی جامعه با مفاهیم دینی و قرآن داشتند. توجه به امر سواد و دانش در میان روحانیت در ایران به قدری فراگیر و گسترده بود که به هنگام احداث و آغاز فعالیت دانشگاه تهران در سال ۱۳۱۳ هجری شمسی که نماد آموزش عالی در ایران محسوب می گردید برای تدریس دروس از جمعی از اساتید و

^۱ هنری لطیف پور، فرهنگ شناسی شیعه و انقلاب اسلامی، ج ۳، ص ۵۷.

عنوان یک مرجع مسلم تقلید هدایت و راهبری نهضت عظیم اسلامی ملت ایران را به عهده گرفت و این هدایت را با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ و تثبیت نظام جمهوری اسلامی تکمیل نمود.^۱

۱۴- اهمیت و نقش روحانیت در جامعه

نقش روحانیت واقعا نقشی بی بدیلی در هدایت راهنمایی مردم، انقلاب اسلامی، بقاع نظام جمهوری اسلامی و در مرزبانی از عقیده و تفکرات است. پیامبر اعظم حضرت محمد (ص) در روایت عالم را به زنبور عسل ضرب المثل زدند و فرمودند: مثل العالم کمثل النحلة البته در بعضی از تفسیرات آمده است: مثل المومن کمثل النحلة اما پیامبر (ص) در این فراز شریف می فرماید: علم مانند زنبور عسل است و به سه بعد ویژگی برای زنبور عسل ذکر می کنند:

۱. عسل او شفا بخش است.

۲. آنچه که می نوشد گزینش می کند و غذای پاک و طیب می خورد.

۳. هر جا بشید آن جا را خراب نمی کند. این ضرب المثل بسیار زیبا است امروزه هم روحانیت ما مایه افتخار هستند.

الحمد لله نقش روحانیت در همه ابعاد خصوصا تربیت و اصلاح زندانیان که الان ما حضور داریم نقش مهمی است. یک روز حضرت موسی در حال چوپانی بودند که یک از گوسفندان فرار کرد. حضرت از ترس این که بره را گرگ بخورد دنبال بره افتادند تا آن را بگیرند و ایشان مسیر زیادی دویدند تا توانستند بره را بگیرند ولی خیلی خسته شدند. وقتی بره را گرفتند. آن را بوسیدند، نوازشی کردند و فرمودند: ای بره چرا فرار می کنی؟ من نمی خواهم به تو آسیب برسانم، اگر از دست من فرار کنی به دام گرگ می افی که نباید از من فرار کنی. امروزه روحانیت ما نیز باید اینگونه باشند درست است که فردی از جامعه اسلامی فرار می کند و به گناه آلوده می شود اما وظیفه ما این است که آنان را ارشاد کنیم تا به سمت خداوند برگردد و توبه کند الحمد لله.

در زندان هم کارهای بسیار مفیدی انجام می گیرد. اهمیت هدایت و راهنمایی وقتی امیر المومنین علی (ع) می خواستند به یمن بروند. پیامبر خدا (ص) فرمودند: علی جان در مسیر که می روی اگر یک نفر را هدایت کنی از آنچه که در زمین و آسمان، خورشید به آن می تابد ارزشی بالاتری داری. روحانیت عزیز نیز باید کسانی که در زندان ها گرفتار می شوند هدایت و راهنمایی کنند زیرا این

^۱ خامنه ای، آینه رهنمودهای مقام معظم رهبری، ج ۱، ص ۶۴.

کار از آنچه که در دنیا وجود دارد ارزشی بالاتری دارد. ما می شنویم که بعضی از زندانیان قاری ، حافظ قرآن و با اسلام و احکام اسلامی آشنا شده اند و زندان ها به کانون تربیت و اصلاح تبدیل شده است . این کار بسیار بزرگی است زیرا عوض کردن عقیده ، فکر و نظر مردم کار بسیار مشکلی است.^۱

^۱صلاحی ، ایران و انقلاب اسلامی، ج ۳ ص ۲۲۱ .

نتیجه گیری

تفاوت هایی که ایران به لحاظ فرهنگی با دیگر کشورهای جهان دارد موجب تفاوت عوامل نقش آفرین در تحقق انقلاب اسلامی ایران در ارتباط با سایر انقلاب ها شده است. روحانیت در تاریخ ایران همواره نقش حاملان فرهنگ را داشته و از نظر جایگاه نیز در مقام بر جسته ای قرار داشته اند.

همچنین مبارزات استقلال طلبانه برای حاکمیت نظام دینی و داشتن برنامه ای جامع برای اداره زندگی مسلمانان توسط دین اسلام نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

نقش رهبری تعیین کننده یک روحانی آگاه به نام امام الخمينی رحمه الله علیه نشان دهنده عظمت جایگاه علماء و نخبگان روحانی در بین عوامل و خواص است امام (رحمه الله علیه) به عنوان یک مرجع مسلم تقلید هدایت و رهبری نهضت عظیم اسلامی ملت ایران را بر عهده گرفت و این هدایت را با پیروزی انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ و تثبیت نظام جمهوری اسلامی تکمیل نمود .

منابع و مأخذ

- (۱) ابن فارس، احمد بن فارس، معجم مقاییس اللغة، دفتر تبلیغات اسلامی، قم، ۱۴۰۴.
- (۲) بهشتی، محمدحسین، «روحانیت در اسلام و در میان مسلمین»، تهران: نوروز، چاپ دوم، ۱۳۸۱ ش.
- (۳) حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه و مستدرکها، قم: مؤسسه آل البیت، چاپ اول، ۱۴۰۹ ق.
- (۴) خامنه ای، سید علی، آینه رهنمودهای مقام معظم رهبری، تهران، نشر سازمان تبلیغات اسلامی پاییز، ۱۳۷۵.
- (۵) خدامرادی، سلیمان، فرهنگ نامه مهدویت، قم، انتشارات معروف، چاپ اول،
- (۶) خمینی، روح الله، صحیفه امام، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ۱۳۶۸
- (۷) -----، صحیفه نور، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، تهران، ۱۳۷۸
- (۸) -----، البیع، تهران، ناشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س): ۱۳۸۸
- (۹) -----، وصیت نامه ی سیاسی - الهی، تهران، انتشارات وزارت ارشاد اسلامی، ۱۳۷۱
- (۱۰) صلاحی، سهراب، ایران و انقلاب اسلامی، تهران: دانشگاه امام حسین (ع)، موسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۸۶.
- (۱۱) طوسی، محمد بن الحسن، الغیبه، الطبعة الثانية، قم، منشورات مکتبه البصیرتی، ۱۳۸۵.
- (۱۲) کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷.
- (۱۳) معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، ایران - تهران، نشر زرین، ۱۳۸۶.
- (۱۴) مطهری، مرتضی، مقدمه ای بر جهان بینی اسلام، تهران: صدرا، ۱۳۸۷.
- (۱۵) مجلسی، محمدباقر، بحارالانوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، چاپ دوم، ۱۴۰۳.
- (۱۶) هنری لطیف پور، یدالله، فرهنگ شناسی شیعه و انقلاب اسلامی، تهران، انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۹.
- (۱۷) سخنرانی امام خمینی برای روحانیون در سال ۵۷/۱۱/۱۴.

